

Alkohol og seksuelle krænkelser blandt unge hænger ofte sammen

STOF NR. 40 / EFTERÅR 2021

En ny undersøgelse viser, at en del unge mennesker oplever uønskede seksuelle berøringer eller tilnærmelser, når de fester, og at de opfatter det som en 'normal' del af nattelivet. Seksuelt samtykke er nemlig mere kompliceret end blot at sige 'ja' eller 'nej', særligt når der er alkohol involveret.

AF MARGIT ANNE PETERSEN, SIDSEL SCHRØDER OG GEOFFREY HUNT

Margit Anne Petersen er antropolog og lektor ved Center for Rusmiddelforskning

Sidsel Schrøder er pædagogisk antropolog og akademisk medarbejder ved Center for Rusmiddelforskning

Geoffrey Hunt er antropolog og professor ved Center for Rusmiddelforskning

Seksuelt samtykke, sexchikane og seksuelle overgreb blandt berusede unge i det danske natteliv er blevet et emne af stigende relevans i lyset af #metoo-bevægelsen og aktuelle EU-statistikker på området. Bl.a. viser tallene for sexchikane og seksuelle overgreb sig at være højere i Danmark, Sverige, og Finland end i andre EU-lande (1). Netop fordi de nordiske lande er kendt for at være blandt de mest kønsligestillede i verden, undres internationale forskere over dette, og med begrebet 'det nordiske paradoks' peger disse forskere på nødvendigheden af, særligt via kvalitative metoder (dvs. fx interviews og feltarbejde), at undersøge den modsætningsfyldte forekomst af ligestilling vs. seksuelle krænkelse i de nordiske lande (2). Et af de områder, der peges på, men som endnu ikke har været nok udforsket, er betydningen af beruselse for seksuel kontakt mellem unge. Netop med tanke på den danske drikkekultur blandt unge har Center for Rusmiddelforskning sat gang i et forskningsprojekt kaldet 'Seksuelle grænser i nattelivet'.

Krænkelser i nattelivet er "normalt"

Dansk forskning viser, at seksuelle krænkelse, som for eksempel uønskede/uopfordrede seksuelle berøringer eller tilnærmelser, er et relativt udbredt fænomen både i nattelivet og helt generelt, og at det ofte er unge kvinder, der oplever disse (3, 4). På trods af at man fra både international og national forskning ved, at alkohol og seksuelle krænkelse ofte hænger sammen, er der meget få forskningsprojekter, der har fokuseret direkte på, hvordan sammenhængen mellem alkohol og seksuelle krænkelse udfolder sig. Som en del af vores forskningsprojekt med fokus på unge, alkohol og seksuelle grænser i nattelivet har vi foreløbigt talt med i alt 32 unge mennesker. Heraf er de 27 kvinder. Vores mål er at tale med i alt 50 unge, bl.a. også for at høre om flere unge mænds oplevelser i nattelivet. Da vi indtil videre har haft kontakt med en overvægt af kvinder, vil fokus være på deres oplevelser i denne artikel. De 27 kvinder, vi har talt med, har alle oplevet at blive udsat for forskellige former for seksuelt krænkende adfærd, især i relation til fest- og nattelivet.

"Det er sket mange gange for at være helt ærlig. Sådan at blive taget på, det er mest til fester. Og blive råbt af, det er på gangene på skolen, på gaden, i toget. Jeg føler, at det er alle steder". Line, 18 år

Selvom mange unge kvinder oplever krænkelende adfærd i hverdagssituationer, er det særligt til fester eller på barer og natklubber, at de beskriver de uønskede berøringer. Disse beskrives ofte som at blive rørt af hænder, der forsvinder "i mørket" eller i mængden af mennesker.

"Når man er på dansegulv, er der ofte 'spøgeseshænder', sådan når der er en hånd, der kører ned ad ryggen på dig, eller måske en, der har taget dig på røven, men du ved ikke, hvem der har gjort det". Henriette, 24 år

Selvom det af de unge kvinder beskrives som ubehageligt, upassende og grænseoverskridende at opleve hændelser som disse, så beskrives de samtidigt ofte som ret normale og næsten som en forventet del af nattelivet. Hvor berøringer og tilråb som i ovenstående eksempler kan være kortvarige og helt uden en forudgående relation, kan de også have karakter af at være mere vedvarende og pågående. Mange kvinder oplever for eksempel, at nogle fyre bliver ved med at kredse om dem og komme for tæt på dem på dansegulvet. Andre beskriver, at de i samtale med en mand ikke kan komme væk igen.

"Der var en fyr, som blev ved med at prøve at kysse mig. Og han er kæmpe stor, han er skræmmende. Og der var ikke nogen, der sagde noget til det. Men det var nok, fordi de ikke turde gøre noget. Jeg blev bare ved med at sige, at jeg havde en kæreste. Han blev ved med at sige, at jeg skulle slå op med min kæreste, og at han kunne give mig bedre ..." Lisa, 21 år

Blandt de unge kvinder i vores undersøgelse er der også en del forskelligartede eksempler på krænkelse, der opstår i relationer, som allerede

“Nogle skifter mening undervejs, andre er bare ikke sikre på, hvad de vil, og når de så samtidigt har drukket alkohol og er berusede, komplicerer det situationen.”

er blevet intime. Nogle har flirtet eller kysset, men føler sig herefter presset til at udføre seksuelle handlinger, som de egentlig ikke ønsker. Maja fortæller om en situation, hvor hun havde kysset en smule med en fyr, mens de var fulde, men hvor hun egentlig slet ikke havde lyst til andet:

"Han tvang mit hoved ned til hans pik, indtil jeg gav ham et blowjob. Jeg blev ved med at sige nej, og til sidst så besluttede jeg mig bare for at få det overstået". Maja, 22 år

Andre har oplevet at sove hos en ven eller til en privatfest, hvor de er vågnet ved, at en fyr enten har gramset på dem, forsøgt at have sex eller faktisk, som i Rikkens tilfælde, har været i gang med seksuelt samleje, mens hun sov.

"Jeg lå i en meget dyb søvn. Men så vågner jeg ved, at der ligesom er noget, der rører ved mig, og jeg tænker sådan lidt: 'Hvad filan er det, der sker?' Og så vågner jeg til, at min barndomsven er ved at voldtage mig". Rikke, 18 år

Samtykke er ikke bare samtykke

I vores undersøgelse er det meget tydeligt, at en stor del af de kvinder, vi har talt med, har deltaget i eller er gået med til seksuelle handlinger og relationer, som de egentlig slet ikke havde lyst til. Som Maja senere uddyber i sit interview, så var det hendes oplevelse, at det i situationen var den letteste løsning bare at få det blowjob overstået fremfor at skabe en konflikt. Flere kvinder nævner det samme, nemlig at den ubehagelige situation er langt hurtigere overstået, hvis de bare gør, hvad fyren siger. Nogle fortæller dog også, at de af og til kan være bange for en fyrs reaktion, hvis de fastholder et nej. Men en hel del, særligt de yngste kvinder på 18-19 år, er egentlig mere optaget af deres rygte eller sociale omdømme end af, hvad de seksuelt har lyst eller ikke lyst til.

"Jeg ville gerne være spændende overfor fyrene og sådan. Der har været nogle, der lagde an på mig, hvor jeg egentlig ikke havde lyst, men jeg havde heller ikke lyst til, at det skulle være akavet eller til at afvise. Man gjorde det ligesom bare tilbage, eller hvad man kan sige, man gik jo bare med på det. Men det er jeg heldigvis vokset fra". Louise, 20 år

Louise indikerer, at hun med alderen, og øget erfaring, er blevet bedre til at sige fra og især

også til at vurdere, om hun har lyst eller ej. I tråd med dette fortæller flere af de ældste kvinder i vores undersøgelse retrospektivt om tvetydige, ambivalente, uoverskuelige og grænseoverskridende oplevelser fra deres unge teenageår.

"Jeg kan ikke huske, at jeg egentlig nogensinde har sagt nej. Fordi ... jeg har været usikker på mig selv og tænkt, at det skal man [...] Jeg var hjemme ved en dude fra 9. klasse, da jeg gik i 7., og så ville han bare lige vise mig, hvordan man havde sex, og så tænke jeg 'what?', for det havde jeg faktisk egentlig ikke lyst til, men det sagde jeg ikke. Jeg sagde ikke 'gå væk' og viste heller ikke noget med min krop. Det er svært, for hvad så bagefter, når jeg har sagt nej, skal jeg så løbe væk eller hvad? Altså jeg tror, det er usikkerheden, hvad skal der så ske?" Signe, 24 år.

Det er særligt de 18-19-årige i vores undersøgelse, der kæmper med at fornemme, hvad de har lyst til, samt med at kunne sige ja til noget og nej til noget andet. Som Anna fortæller, så er det svært at stoppe udviklingen fra for eksempel et kys til et seksuelt samleje.

"Jeg synes tit, at det bliver en selvfølge, hvis man først har gjort det første, så skal man også ende med at være sammen rigtigt. Ellers er man en 'tør kiks'". Anna, 18 år

Anna og de fleste andre helt unge kvinder var oprigtigt bekymrede for deres omdømme i de sociale kredse, de befandt sig i. Mange af dem ender med at have sex med fyre, de egentlig ikke har lyst til at have sex med, fordi de ikke vil opfattes som kedelige. Som Anna fortsætter med at sige:

"Men så hører man fra andre: 'Ej, vi var lige så godt i gang, og så gad hun ikke, og det var bare mega dårlig stil'. Og så vil man ikke have den på sig selv". Anna, 18 år

Andre beskriver, at de faktisk heller ikke altid ved, hvad de har lyst til. Nogle skifter mening undervejs, andre er bare ikke sikre på, hvad de vil, og når de så samtidigt har drukket alkohol og er berusede, komplicerer det situationen.

"Man kan nogle gange ikke selv helt mærke, hvad man har lyst til. Og måske, hvis jeg er lidt fuld, så gider jeg ikke tage konflikten". Selma, 22 år

Alkoholberuselsen betyder, at nogle unge kvinder føler sig mindre rustede til at kunne mærke og vise, hvad de har lyst til eller ikke har lyst til, og fx til at sige nej eller sige fra overfor grænseoverskridende adfærd. Henriette taler om, hvordan hun nogle gange føler, at hendes hoved vil en ting, mens hendes krop vil en anden ting.

***”Jeg kan ikke overholde mine egne grænser, når jeg bliver fuld, nogle gange. Altså det er sådan grænseoverskridende for mig – bagefter. Jeg har ikke engang kunnet lytte efter min egen kropps signaler under det”.* Henriette, 24 år**

Som kvinderne i vores undersøgelse fortæller, så har de oplevet vidt forskellige typer af seksuelle gråzoner og krænkelser i nattelivet, og meget tyder på, at samtykke for de fleste unge er meget mere kompliceret end blot et 'ja' eller et 'nej'. En artikel skrevet af en litteraturkritiker fra New York Times sætter netop ordet 'samtykke' i fokus i sin diskussion af litterære værker af kvinder, der handler om deres seksuelle debut, seksuelle overgreb og alle tænkelige gråzoner derimellem (5). Artiklen påpeger, at ordet 'samtykke', som egentlig kommer af det latinske 'consentire' – at føle sammen – er et af de mest misforståede ord, der findes, og at det er nødvendigt at fokusere på, hvordan begrebet bruges, af hvem, og hvilke magtstrukturer eller dynamikker det egentlig skjuler. I en nyligt udgivet forskningsartikel peger svenske forskere på, at seksuelt samtykke, altså den gensidige aftale om sex eller intimitet, som udspiller sig mellem individer, ligger under for forskellige former for magtforhold (6). Forskerne bruger filosofen Michel Foucaults arbejde som en analytisk ramme til at vise, at normer, værdier og idealer forbundet med seksuelle relationer kan blive meget styrende for, hvad individer siger ja til. Som vores undersøgelse netop også viser, kan der sagtens være givet samtykke, uden at den person, der giver det, egentlig har lyst eller har det godt med det, de går med til. Samtykke som begreb kan altså være med til at skjule disse usynlige magtformer, som måske særligt de helt unge påvirkes af, når de forsøger at finde frem til eller leve op til egne og andres idealer. I en dansk nattelivskontekst, der ofte er præget af en heftig drukkultur og et seksualiseret miljø, som for eksempel et dansegulv, en bar eller en fest med høj musik, dæmpet belysning, og hvor mange kigger på, forventer eller søger intim kontakt (7), kan alkoholberuselsen altså blive mere styrende for de seksuelle relationer og situationer, der udfolder sig herfra, end de fleste

unge måske umiddelbart tænker over, før der er sket noget grænseoverskridende. På Center for Rusmiddelforskning arbejder vi målrettet videre med projektet 'Seksuelle grænser i nattelivet'. Målet er at blive klogere på, hvordan og hvornår normer for 'måder at drikke på', 'deltage i nattelivet' samt 'seksuelle relationer' påvirker unges oplevelser af og med seksuelt samtykke og seksuelle krænkelser. I artiklen her tager de oplevelser og situationer, der er beskrevet, udgangspunkt i heteroseksuelle relationer, men vi håber, at projektet med tiden også kan være med til at sætte fokus på samtykke og krænkelser blandt personer med andre seksuelle identiteter og orienteringer. Vi forventer at publicere projektets resultater i løbet af 2022 og 2023.

Referencer:

(1) European Union Agency for Fundamental Rights. Violence against women: An EU-wide survey. Main results. Luxembourg: Publications Office of the European Union; 2014.

(2) Wemrell, M. Stjernlöf, S. Aenishänslin, J. Lila, M. Gracia, E. and Ivert, A-K. Towards understanding the Nordic paradox: A review of qualitative interview studies on intimate partner violence against women (IPVAW) in Sweden *Sociology Compass*. 2019; 13:e12699.

(3) Deen, L., Johansen, K. B. H., Møller, S. P., & Laur- sen, B. (2018). *Vold og seksuelle krænkelser*. Køben- havn: Statens Institut for Folkesundhed.

(4) Oldrup, H, MN Christoffersen, IL Kristiansen, SV Østergaard (2016) Rapport; Vold og Seksuelle overgreb mod børn og unge i Danmark, VIVE

(5) Sehgal, P. Yes, No, Maybe So: *A generation of Thinkers Grapples with Notions of Consent* New York Times, June 21st 2021.

(6) Ida Linander, Isabel Goicolea, Maria Wiklund, Anne Gotfredsen & Maria Strömbäck (2021) Power and subjectivity: Making sense of sexual consent among adults living in Sweden, *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 29:2, 110-123, DOI: 10.1080/08038740.2021.1903553

(7) Hunt, G., Moloney, M., & Evans, K. (2010). *Youth, Drugs, and Nightlife*. London: Routledge.

Undersøgelsen er finansieret i samarbejde med Helsefonden og baserer sig foreløbigt på 32 interviews med unge mellem 18 og 25 år, primært fra områder i eller omkring mellemstore eller store danske byer. Ud af de 32 interviewdeltagere er kun 5 mænd. Derfor handler denne artikel primært om unge kvinders oplevelser. Projektet er dog stadig igangværende, og eftersom vi har planlagt at udføre 50 interviews i alt, arbejder vi målrettet på at finde flere unge mænd for at høre om deres oplevelser med seksuelle krænkelser og samtykke. Er du – eller kender du – en ung mand, som kunne tænke sig at deltage i et anonymt interview, må du meget gerne henvende dig til map.crf@psy.au.dk